

Boekpresentatie Jan Struijs, de vermiste vader, 6 maart 2025, Boekhandel Dominicanen

Beste Jan,
Beste mensen,

Net als Jan Struijs
ben ik geboren
in het begin van de jaren zestig.

En net als Jan
werd ik ouder met het besef
zo veel níet te weten;
hij niet over zijn in de oorlog verdwenen grootvader;
ik niet over het verzetsverleden van mijn vader

Beiden hadden we
al in onze jonge jaren
een idee gekregen
dat er meer aan de hand was.

Bij Jan ging dat eerste belletje rinkelen
toen zijn opa hém op 8-jarige leeftijd
vertelde dat zijn vriend was vermoord
omdat hij in verzet kwam;
bij mij gebeurde dat begin jaren zeventig,
toen we met het gezin
op vakantie in Duitsland waren.

We zaten ergens in een bos te picknicken,
toen mijn vader aan de praat raakte
met een oudere heer.

Een oud-SS'er naar bleek,
die schaamteloos opschepte
over zijn naziverleden...

Mijn vader ging helemaal door het lint,
we hebben hem met zijn allen
van die vent af moeten halen.

Ik vond het schokkend,
mijn vader – zo'n rustige, keurige man –
die iemand helemaal in elkaar wilde timmeren.
Wat bezielde hem????

Jarenlang heb ik het niet kunnen plaatsen.
Omdat hij net als de opa van Jan
verkoos te zwijgen...

Pas lang ná zijn dood
kreeg ik het antwoord,
dankzij twee Rotterdammers
die een boek schreven over
hun vaders in het verzet
en steeds weer de naam
van mijn vader tegenkwamen.

Zij ontdekten zijn hele verhaal.

Zijn hele verhaal van hoe diep hij
in het verzet zat tegen het kwaad
dat die man in het Duitse bos
vertegenwoordigde.

Mijn vader – een geboren Rotterdammer –
was 22 toen de oorlog uitbrak.

Als dienstplicht militair ligt hij in mei 1940
met een geweer en drie kogels
aan de grens om het land te verdedigen;
terugtrekkend eindigt hij met zijn bataljon
in Duinkerken, waar het wordt ontbonden;
en hij op 'eigen houtje'

maar moet zien terug te keren
in een inmiddels platgebombardeerde stad.

Hier vormt hij samen met
zijn oude vrienden van de – inmiddels verboden -
scouting een reddingsbrigade
die slachtoffers uit stukgeschoten huizen haalt,
en ook het verzet in duikt.

Een verzet waarin hij als
commandant van die brigade
én rechterhand van verzetsleider pater Apeldoorn
een belangrijke spil vormt

Een belangrijke spil in het regelen van onderduikadressen,
voedselbonnen en alles wat nodig was,
voor wie het leven bovengronds niet langer veilig was;
én betrokken bij 'het maken, vermenigvuldigen en verspreiden'
van de verzetskrant *De Wacht*.

En dat gaat goed totdat het vreselijk fout gaat:
op 20 oktober 1944
als de *Sicherheits Dienst*
hem in handen krijgt
en hoopt via hem
ook *Victor* – de schuilnaam van de pater –
in handen te krijgen.

Hij wordt op beestachtige wijze verhoord,
en als dat niets oplevert,
veroordeeld tot de dood door kogel.

Maar hij heeft geluk,
Nog voordat hij die kan krijgen
en óók voordat twee SS-officieren uit Duitsland
arriveren om hem aan een laatste – nog wreder –
verhoor te onderwerpen,

weet de Knokploeg Rotterdam hem
op spectaculaire wijze te bevrijden uit het politiebureau
– Het Haagse Veer aan de Coolsingel –
waarin hij is opgesloten.

Die knokploeg – onder leiding Samuel Esmeijer –
kreeg het voor elkaar
dat bureau binnen te dringen
via het naastgelegen huis van de kantinebaas
en – verkleed als SS'ers – via de voordeur...

Binnen 20 minuten
weten ze zo mijn vader en 40 andere verzetsmensen
op de avond van de 24^e oktober
uit hun cellen te bevrijden
en naar een veilige plek te voeren.

Mijn vader ontloopt zo zijn dood,
duikt onder in Den Haag,
waar hij samen met *Victor*
tot het einde van de oorlog actief blijft in het verzet.

De Samuel die ik net noemde Jan,
deed overigens exact
wat jouw grootvader je adviseerde
toen je bij de politie ging;
en wel gelijk te stoppen
en in het verzet gaan
als je een staat met fascistische neigingen
moet dienen.

De bevrijder van mijn vader
was namelijk een politie-inspecteur in opleiding
die zodra de vervolging van Joden begon,
hen ging informeren over op handen zijnde deportaties;
hielp met onderduiken
en zo nodig ook het verzet informeerde.

Hij vertrok bij de politie
toen ze een lek begonnen te vermoeden;
en hij zich ook besepte dat naarmate
zijn opleiding zou vorderen;
hij zich meer en meer moest gaan
conformereren aan het nazi-gedachtegoed.

Een gedachtegoed dat zo
óntzettend in strijd was
met zijn gevoel voor rechtvaardigheid
en juist daarom 'als verzetsman'
met 'hart en ziel' wilde bestrijden.

En dat is wat hij ook écht doet,
totdat hij een maand na
het redden van het leven van mijn vader
het zijne verliest
als hij wéér een nieuwe bevrijding
van verzetsmensen
op poten zet.

Dit was in Apeldoorn,
waar later - niet ver van de plek
waar hij werd neergeschoten -
de Nederlandse Politieacademie
wordt gevestigd die toen,
uit eerbetoon zijn naam ging dragen.

Uit eerbetoon én als reminder
voor de politiemannen en -vrouwen
die daar hun opleiding volgden
om altijd voor het goede te kiezen
óók als dat moeilijk is
én ingaat tegen wat je bevolen wordt.....

Want dan moet ik toch ook denken

aan de woorden die ik
helaas eind januari moest uitspreken
tijdens de Holocaust herdenking
in het Gouvernement,
en wel dat de overheid
toen níet klaar stond
voor wie vervolgd werd.

In tegendeel.

Ze – bestuurders, ambtenaren en politie –
was niet alleen best gewillig geweest
in het uitvoeren van nazi-orders,
je kan haar ook zeker morele onverschilligheid
– een gebrek aan goedheid – aanrekenen.

Denk alleen al aan die eerste grote
deportatie van Joden in Limburg
op 25 augustus 1942.

Hoe honderden joodse Limburgers
zich op bevel van onze eigen politie
hadden moeten melden
hier in Maastricht
aan de Professor Pieter Willemstraat;
én hoe onze politie ze 'onder schot' hield
toen ze midden in de nacht naar het station
moesten lopen,
om daar gedwongen de trein naar Westerbork te nemen;
en velen van hen nog geen week later – op 31 augustus –
hun einde vonden in de gaskamers van Auschwitz.

Het antwoord op het
waarom van dit gebrek aan goedheid
had – en heb - ik niet.

Ik kon alleen zeggen,
dat er wel politiemannen, ambtenaren en burgemeesters

als Samuel waren,
die hielpen en deden wat ze konden,
maar de overheid in zijn geheel
had er toen méér moeten zijn;
'méér moed, méér hart en vooral een béter moreel kompas'
moeten hebben.

Maar dat is misschien
ook wel makkelijker gezegd
dan gedaan;
terwijl het ook juist in deze tijd;
nu de wereld zo ongekend wankelt,
de vraag is:
hoe zouden we het nu doen?

Hoe maken we onszelf
als overheid, als samenleving en als mens
weerbaarder en moediger dan toen?

Tijdens die Holocaust-herdenking
wees ik op een mogelijk antwoord
uit diezelfde donkere tijd;
waarin twee Limburgse gemeenschappen
in staat waren relatief veel vervolgd te helpen;
een veilige schuilplaats te bieden.

Twee gemeenschappen
die op het eerste oog
niets met elkaar gemeen hadden:

de ene katholiek in westelijk Noord-Limburg
bestaande uit boerendorpen;

de ander gereformeerd in Zuid-Limburg
rond Heerlen en Maastricht;

maar beide waren bijzonder hecht,

met mensen die elkaar goed kenden
én vertrouwden;
en hadden beide sterke morele leiders
die vanaf hun kansels
hun gemeenschap inspireerden
wél op te komen voor wie vervolgd werd.

Waarbij ik me nu besef
dat ook mijn vader tot zo'n gemeenschap behoorde:
een hechte katholieke club
binnen het overwegend protestante Rotterdam
met óók een sterke morele leider als
pater Apeldoorn.

Een pater die overigens niet alleen mijn vader als rechterhand had,
maar ook kon aankloppen bij mijn grootmoeder;
en mijn tante Trees;
net zo goed als ook mijn oom Frans en oom Wim
onderdeel uitmaakten van die reddings/verzetsbrigade.

Maar goed
al leert de 'tijd van toen'
ons dus dat elkaar kennen en vertrouwen
plus een sterk moreel leiderschap
bewezen ingrediënten zijn om je
'sterker, weerbaarder en moediger'
te maken,
de 'tijd van nu'
maakt het ons
zo eenvoudig nog niet.

Deze tijd waarin vertrouwen
– en zeker vertrouwen in elkaar –
het niet makkelijk heeft;
zeker niet als mensen meer
tégenover dan náást elkaar
worden gezet.

Plus een tijd
waarin men neigt
naar sterke leiders,
die niet per se
hechten aan een moreel kompas...

In tegendeel zelfs,
als ik me nog voorzichtig mag uitdrukken
over het lopende schouwspel
dat de wereld zoals wij die kennen
nu nog verder op zijn kop zet.

En dan denk ik ondertussen
ook aan die broze Amerikanen
die ik tijdens 80 jaar vrijheid herdenkingen
mocht ontmoeten, die
toen voor onze vrijheid en democratie vochten
en zoveel kameraden achterlieten
op begraafplaatsen van Normandië tot
en met hier in Margraten. En dan blijf ik overal
maar herhalen dat we die
zwaarbevochten vrijheid en democratie
waard moeten zien te blijven...

Alleen – en daar zie je in deze tijd echt iedereen naar zoeken –
hóe doe je dat.

Hoe zet je beschaving tegenover bullebakkerij;
Hoe zet je waarheid tegenover leugens;
Hoe zet je 'democratische waarden' tegenover – of beter bóven – ordinaire hebzucht ...

er ook van uitgaande
dat verreweg de meeste mensen,
aan welke zijde dan ook,
rustig willen leven,
in veiligheid, vrede en harmonie

Ik zou ook bijna willen zeggen
ook de veiligheid, vrede en harmonie
waarmee we hier in Limburg
net onze eigen wereld
weer helemaal op de kop hebben gezet,
om tijdens die drie of meer dagen
telkens weer te ontdekken
hoeveel meer gemeen
dan ongemeen we met elkaar hebben;
en een leider die onzalige plannen uit
– zoals een gouverneur die het carnaval wil afgelasten –
gewoon in de kraag wordt gevat
om dat even uit zijn hoofd te halen...

Beste mensen,

Jan en ik hebben met elkaar gemeen
– ook door wat onze grootvader en vader hebben meegemaakt –
dat we slecht tegen onrecht kunnen;
en ik weet zeker dat we daar niet alleen in staan...

Net zoals - denk ik -
die velen die net zoals ik
leven met de vraag:
zou ik de moed hebben
die mijn vader had,
die Samuel Esmeijer had,
die grootvader van Jan had; en
die nu alleen al die ambtenaren in Amerika hebben,
die hun baan opzeggen
omdat ze niet willen handelen
in strijd met de eed die ze hebben afgelegd?

Zolang wij vrij blijven
van oorlog, dictatuur en ontmanteling van de rechtstaat,
zullen we het antwoord

op die vraag nooit echt weten.

Maar voor nu
hoop ik vooral
dat we uit de *wake up call*
die nu zo luidt klinkt
de moed putten – én de kans grijpen -
elkaar weer meer te vertrouwen,
weer meer op zoek te gaan
naar wat ons bindt
dan wat ons scheidt,
en naar wat we samen
waarlijk van waarde vinden
zoals waarheid, wijsheid en gerechtigheid.

Alleen al
om onze vader en grootvader
en al die bevrijders van toen
te verzekeren
dat wij niet aan het verkwanselen zijn
waarvoor zij toen in de bres sprongen
en een hele vette rekening betaalden...

(zoals ook het boek van Jan
over de verdwenen vader
ons weer leert)